

Begreppet goda levnadsvillkor vid bedömningen av assistansersättning för andra personliga behov

Försäkringskassans ställningstagande

Vid bedömningen av hur många assistanstimmar som ska beviljas för andra personliga behov, ska Försäkringskassan väga in i vilken omfattning behoven måste tillgodoses genom assistansersättning för att den enskilde ska tillförsäkras goda levnadsvillkor.

Med goda levnadsvillkor menas att den enskilde ska ha möjlighet att leva som andra utifrån sina individuella förutsättningar. Försäkringskassan ska göra en helhetsbedömning av behovet av personlig assistans. Vid bedömningen ska det beaktas att även personer med funktionsnedsättning måste prioritera mellan sina behov. Försäkringskassan ska väga in

- hur människor utan funktionsnedsättning i motsvarande ålder normalt lever
- vad personen har för livssituation, till exempel om han eller hon är gift, registrerad partner eller sambo och har barn
- om det finns något annat än personlig assistans som kan bidra till att personen får möjlighet att leva som andra, till exempel andra beviljade insatser enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS).

När Försäkringskassan bedömer en persons grundläggande behov ska begreppet goda levnadsvillkor däremot inte användas.

Bakgrund och överväganden

Syftet med det här rättsliga ställningstagandet är att klargöra om och hur goda levnadsvillkor ska vägas in vid bedömningen av assistansersättning. Någon sådan beskrivning finns nämligen varken i lagtext, förarbeten eller praxis.

Vad säger lagtexten?

I 51 kap. 2 § första stycket socialförsäkringsbalken (SFB) anges att den som omfattas av 1 § LSS kan för sin dagliga livsföring få assistansersättning för kostnader för sådan personlig assistans som avses i 9 a § samma lag.

I andra stycket anges bl.a. att de bestämmelser i LSS som avser utförandet av insatsen personlig assistans också tillämpas på personlig assistans enligt detta kapitel.

Verksamhet enligt LSS ska främja jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet i samhällslivet för de personer som anges i 1 §. Målet ska vara att den enskilde får möjlighet att leva som andra. (5 § LSS)

Personer som anges i 1 § har rätt till insatser i form av särskilt stöd och särskild service enligt 9 § 1–9, om de behöver sådan hjälp i sin livsföring och om deras behov inte tillgodoses på annat sätt. Personer som anges i 1 § 1 och 2 har, under samma förutsättningar, även rätt till insatser enligt 9 § 10. (7 § första stycket LSS)

Den enskilde ska genom insatserna tillförsäkras goda levnadsvillkor. Insatserna ska vara varaktiga och samordnade. De ska anpassas till mottagarens individuella behov samt utformas så att de är lätt tillgängliga för de personer som behöver dem och stärker deras förmåga att leva ett självständigt liv. (7 § andra stycket LSS)

Vad säger förarbetena?

Förarbetena till LSS säger att vid bedömningen av om den enskilde behöver en viss insats i sin livsföring, måste jämförelser göras med den livsföring som kan anses normal för personer i samma ålder. Förarbetena säger även att 7 § andra stycket LSS handlar om de allmänna krav som ställs på insatser enligt lagen. Som en kvalitetsnivå på insatserna anges att den enskilde genom insatserna ska tillförsäkras goda levnadsvillkor. (Prop. 1992/93:159 Stöd och service till vissa funktionshindrade s. 172)

Målet för en verksamhet enligt LSS bör vara att människor med omfattande funktionshinder ska kunna skapa sig ett värdigt liv, så likt andra människors som möjligt och i gemenskap med andra människor. Det övergripande syftet med de särskilda insatserna bör vara att åstadkomma så jämlika villkor som möjligt mellan människor med omfattande funktionshinder och andra människor. (Prop. 1992/93:159 s. 50)

Vad säger praxis?

Högsta förvaltningsdomstolen (HFD) fann i rättsfallet RÅ 1997 not. 165 att en person hade ett omfattande behov av personlig assistans. Detta bedömdes mot bakgrund av syftet med den personliga assistansen – att den funktionshindrade så långt möjligt ska kunna leva som andra – också omfatta en del uppgifter som avsåg makarnas gemensamma hushåll och skötseln av barnen.

I avgörandet HFD 2011 ref. 8 påpekade HFD att 7 § andra stycket LSS anger en kvalitetsnivå på de insatser som en enskild har rätt till enligt lagen.

Enligt HFD saknar bestämmelsen alltså betydelse för bedömningen av någons rätt till insats enligt lagen liksom för frågan om vad som ryms inom respektive insats enligt 9 § LSS.

HFD har använt begreppet goda levnadsvillkor när domstolen redogjort för bedömningen av rätten till en insats och omfattningen av den insats enligt LSS som en person ansökt om (jfr RÅ 2009 ref. 61¹ och HFD 2013 ref. 70²).

Vad säger avgöranden från kammarrätterna?

Kammarrätterna har i flera domar prövat om personer haft behov av insatser enligt LSS och assistansersättning för att tillförsäkras goda levnadsvillkor. De domar som tas upp nedan är sådana där kammarrätterna förtydligat vad begreppet betyder.

Kammarrätten i Jönköping prövade i en dom den 6 maj 2015 i mål nr 2470-14 om en man, för att vara tillförsäkrad goda levnadsvillkor, hade rätt till fler timmar med assistansersättning för att kunna utöva sin hobby att meka med bilar. Kammarrätten ansåg att bedömningen måste göras med utgångspunkt i hur många timmar per vecka som en icke funktionshindrad person i mannens ålder i normala fall kan antas ägna åt fritidsaktiviteter av hobbykaraktär (jfr prop. 1992/93:159 s. 172). Kammarrätten påpekade också att personer utan funktionshinder regelmässigt får prioritera vilka behov som behöver tillgodoses i första hand. Det kan innebära att man tvingas avstå från att tillgodose ett personligt behov av till exempel fritidsaktiviteter till förmån för ett annat behov. Detsamma bör, enligt kammarrätten, gälla för en person med ett funktionshinder.

Kammarrätten i Göteborg skrev i en dom den 10 maj 2011 i mål nr 6227-10 att med goda levnadsvillkor avses att den enskilde ska få leva som andra i motsvarande ålder. Enligt kammarrätten kan den enskilde fritt disponera de beviljade timmarna på det sätt som han eller hon önskar. Kvinnan i målet kunde därför själv välja om hon ville spela bingo på annan ort eller använda sina timmar till andra aktiviteter. Kvinnan var beviljad tid för bakning och hon hade fått det beviljat eftersom hon var intresserad av bakning. Hon hade även möjlighet till viss social aktivitet i samband med att hon gjorde inköp. Kammarrätten ansåg att utredningen i målet inte gav stöd för annat än att

---

¹ Av rättsfallet framgår att om någon som tillhör personkretsen i LSS hos en kommun har ansökt om biträde av personlig assistent eller ekonomiskt stöd till sådan insats enligt den lagen, är kommunen alltid skyldig att pröva rätten till assistans och i förekommande fall bevilja insatsen i den utsträckning som krävs för att den enskilde ska vara tillförsäkrad goda levnadsvillkor (7 §).

² I avgörandet fann HFD att en ung kvinna fick anses ha haft behov av en lägervistelse (korttidsvistelse utanför det egna hemmet enligt LSS) för att tillförsäkras goda levnadsvillkor.

kvinnan var tillförsäkrad goda levnadsvillkor genom den assistansersättning för fritidsaktiviteter som hon beviljats.

Överväganden

Vid bedömningen av behovet av personlig assistans bör Försäkringskassan jämföra med hur människor i motsvarande ålder utan funktionsnedsättning lever. Det övergripande målet med assistansersättningen är nämligen att den enskilde ska få möjlighet att leva som andra (5 § LSS). I förarbetena anges att man ska jämföra med den livsföring som kan anses normal för personer i samma ålder (prop. 1992/93:159 s. 172). Åldern kan ha betydelse, men man bör även ta hänsyn till bland annat livssituation, till exempel om personen är gift, registrerad partner eller sambo och har barn (jfr RÅ 1997 not.165). I Kammarrätten i Göteborgs dom har domstolen angett att med goda levnadsvillkor avses att den enskilde ska få leva som andra i motsvarande ålder. I Kammarrätten i Jönköpings dom har domstolen jämfört personens behov med den normala livsföringen för en person i samma ålder utan funktionsnedsättning.

Vad som krävs för att uppnå goda levnadsvillkor är en individuell fråga, som Försäkringskassan måste pröva särskilt utifrån varje enskild individs förhållanden. Den som söker assistansersättning avgör själv vilka behov han eller hon vill söka ersättning för och ska beskriva sina behov. Det är Försäkringskassan som bedömer hur många assistanstimmar som behövs för att personen ska få möjlighet att leva så likt andra som möjligt utifrån hans eller hennes individuella förutsättningar. Vid bedömningen ska det beaktas att även personer med funktionsnedsättning måste prioritera mellan sina behov, vilket framgår av Kammarrätten i Jönköpings dom.

Försäkringskassan bör göra en helhetsbedömning av behovet av personlig assistans för att avgöra hur många assistanstimmar som totalt behövs för de andra personliga behoven. Vid bedömningen av hur många assistanstimmar för andra personliga behov som en person behöver för att tillförsäkras goda levnadsvillkor, bör Försäkringskassan också beakta om det finns något annat som kan bidra till att personen får möjlighet att leva som andra. Det kan till exempel vara andra beviljade insatser enligt LSS.

Begreppet ska inte användas vid bedömning av grundläggande behov

Det framgår inte av praxis att begreppet goda levnadsvillkor ska användas vid bedömningen av de grundläggande behoven. Av HFD 2011 ref. 8 framgår istället att 7 § andra stycket LSS, där goda levnadsvillkor står, saknar betydelse för bedömningen av någons rätt till insats. Eftersom omfattningen av de grundläggande behoven är avgörande för rätten till assistansersättning, bör Försäkringskassan inte använda begreppet vid bedömningen av de grundläggande behoven.

Aktuella bestämmelser, rättspraxis m.m.

51 kap. 2 § SFB, 5-7 §§ LSS

RÅ 1997 not. 165, RÅ 2009 ref. 61, HFD 2011 ref. 8 och HFD 2013 ref. 70

Prop. 1992/93:159 Stöd och service till vissa funktionshindrade

Kammarrätten i Jönköpings dom den 6 maj 2015 i mål nr 2470-14 och

Kammarrätten i Göteborgs dom den 10 maj 2011 i mål nr 6227-10

Eva Nordqvist

David Wollein Waldetoft